

การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย

The Conservative Forest Resource Administration in Thailand

สมชาย โพธิ์ตระกูล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย (2) ปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย (3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และ (4) แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคลากรของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 376 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลการศึกษาพบว่า (1) สภาพการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2) ปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ตามกรอบนโยบาย ปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กร มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวม (3) มี 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยในภาพรวม เรียงจากมากไปน้อยคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัจจัยสภาพทางกายภาพ สุดท้ายคือ ปัจจัยลักษณะของหน่วยงานปฏิบัติ และ (4) แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยที่เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย คือ ต้องคำนึงถึงกาลเวลาในโลกของเทคโนโลยีด้วย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

Abstract

This research examines: (1) the status of conservative forest resource administration in Thailand; (2) factors of conservative forest resource administration in Thailand; (3) factors influencing conservative forest resource administration in Thailand; and (4) suggests guidelines for conservative forest resource administration appropriate to the context in Thailand. This research is quantitative, using questionnaires as a tool to collect information from officers of the Royal Forest Department and the Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation totaling 376 samples. Statistics used are mean, standard deviation, and correlation testing between the independent variables and dependent variable. The analysis finds that: (1) the status of conservative forest resource administration is moderate overall; (2) factors of conservative forest resource administration in the policy framework, internal organizational factors and external organizational factors

influence the conservation management of forest resources overall; (3) there are five factors influencing the conservative forest resource administration in ascending order: leadership factors, motivation factors, performance factors, compensation and benefits factors, political conditions, and the last factor was the nature of the operation agencies; and (4) the guidelines for conservation administration appropriate to the context in Thailand include taking into account the worldwide use of modern technology.

Keywords: administration, conservative forest resource

ความนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เพราะเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ในประเทศไทยสถานการณ์การจัดการป่าไม้ตั้งแต่เริ่มแรกจวบจนปัจจุบันมีปัญหา มากจนส่งผลกระทบต่อการสูญเสียป่า และการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ในช่วงเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศมีอยู่ประมาณ 171 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ทั้งประเทศ จากการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ในปี พ.ศ. 2543 พบว่า พื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียงร้อยละ 25 เท่านั้น (กรมป่าไม้, 2545) การลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่าไม้ ส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มคนบางกลุ่มที่ต้องการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ และความ ต้องการพื้นที่ทำกินของราษฎร ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อนำพื้นที่เหล่านั้นมาใช้ในการเพาะปลูก ภาครัฐได้แสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยได้ประกาศพื้นที่ป่าจำนวนมากเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เช่น พื้นที่อุทยานแห่งชาติ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้ป่าไม้คงอยู่ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความอ่อนแอของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551)

ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง หากไม่มีการแก้ไข ปัญหาจะยิ่งทวีความรุนแรง และแก้ไขได้ยากลำบาก ซึ่ง จะเห็นได้จากหนังสือและข่าวสารทั่วไปดังนี้

รัฐวิทย์ พะมูลิลา (2550, หน้า 12-22) ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการสูญเสียป่าไม้ไว้ดังนี้

1. การที่ป่าไม้ถูกทำลายลงมากจะทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมได้ง่าย เนื่องจากป่าไม้และพืชคลุมดิน ซึ่งเปรียบเสมือนเขื่อนตามธรรมชาติคอยปะทะหรือชะลอการไหลของกระแสน้ำอันรวดเร็ว
2. หากสภาพป่าถูกทำลายจะทำให้เกิดการเซาะกร่อนหรือการพังทลายของดิน ซึ่งสาเหตุสำคัญก็คือพื้นแผ่นดินนั้นปราศจากสิ่งปกคลุม ขาดสิ่งที่จะช่วยสกัดกั้นแรงน้ำหรือลมที่เป็นตัวการกัดเซาะดิน
3. หากสภาพป่าถูกทำลายจะเกิดผลกระทบต่อระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติ กล่าวคือ พืชชนิดใดเป็นผู้ผลิตในระบบนิเวศ และการสังเคราะห์อินทรีย์สารจะได้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นอาหารเบื้องต้นของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทุกชนิดในโลกที่ไม่สามารถสร้างอาหารด้วยตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นสารอินทรีย์ที่สังเคราะห์ได้จากพืชจึงมีความสำคัญมาก ถ้าขาดพืชและการสังเคราะห์แสงเสียแล้ว สิ่งมีชีวิตอย่างอื่นในโลกทั่วไปจะดำรงอยู่ไม่ได้
4. ทำให้ขาดที่พักผ่อนหย่อนใจ ป่าไม้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดีแห่งหนึ่ง เพราะเป็นสถานที่ที่มีความ

สวยงามร่มเย็น มีอากาศบริสุทธิ์ และมีทัศนัธรรมชาติด้านสวยงาม

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการสร้างรีสอร์ทของกลุ่มนายทุนและการเข้าทำการเกษตรในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติเขตกะปวน อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา (หนังสือมติชนรายวัน ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม 2554) และการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงชมพูพาน และป่าดงกะเขอ ตำบลหุบเขา อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มนายทุนทำการบุกรุกแผ้วถางป่า ตัดต้นไม้เพื่อปลูกยางพารา และปลูกมันสำปะหลังอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 – 5 ปี จนต้นยางพารามีขนาดโต และกลุ่มนายทุนจะซื้อขายฆ่าหญ้ากำจัดวัชพืชเพื่อฆ่าหญ้า ทำให้ชาวบ้านต้องระมัดระวังในเรื่องน้ำกินน้ำใช้ เนื่องจากสารเคมีตกค้างและไหลลงสู่ลำห้วยหลุม เป็นอันตรายทั้งต่อคนและสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์น้ำตายเป็นจำนวนมาก คิดเป็นพื้นที่จำนวน 950 ไร่ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 17 พฤศจิกายน 2555)

เนื่องจากความผันผวนทางการเมืองส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนกระทรวง ทบวง กรม จากการปรับเปลี่ยน กระทรวง ทบวง กรม ที่ไม่สามารถจัดคนที่เหมาะสมเข้าทำงานให้ตรงกับภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้ เพราะขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน จึงต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่สั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ไปพรากก่อน เมื่อเป็นดังนี้ จึงทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด และทำงานเพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขาดการวางแผนในระยะยาว นอกจากนี้ ยังพบว่าปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยาน

แห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม ในบางพื้นที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินผิดประเภทไม่สอดคล้องกับกับสมรรถนะของทรัพยากรดิน ปัญหาการถือครองที่ดินเป็นปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรที่ดิน ได้แก่ การไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือครอบครองที่ดินโดยไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย การเผาทำลายป่าเพื่อยึดพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้เกิดไฟป่าเผาทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และที่สาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาล้างคัม ซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก และมีความซับซ้อนในการแก้ไข เพราะเมื่อแก้ไขปัญหาด้านหนึ่งหมดไป จะเกิดปัญหาใหม่ตามมาเสมอ นอกจากนั้น การจัดการป่าไม้เชิงพาณิชย์ของรัฐที่ผ่านมาในอดีต ประกอบกับการไม่มีข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับลักษณะวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบทที่มีการพึ่งพาอาศัยเกี่ยวเนื่องกันระหว่างคนกับป่า ก็มีส่วนทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน (รัชนี โพธิ์แท่น, 2553)

วัตถุประสงค์การวิจัย

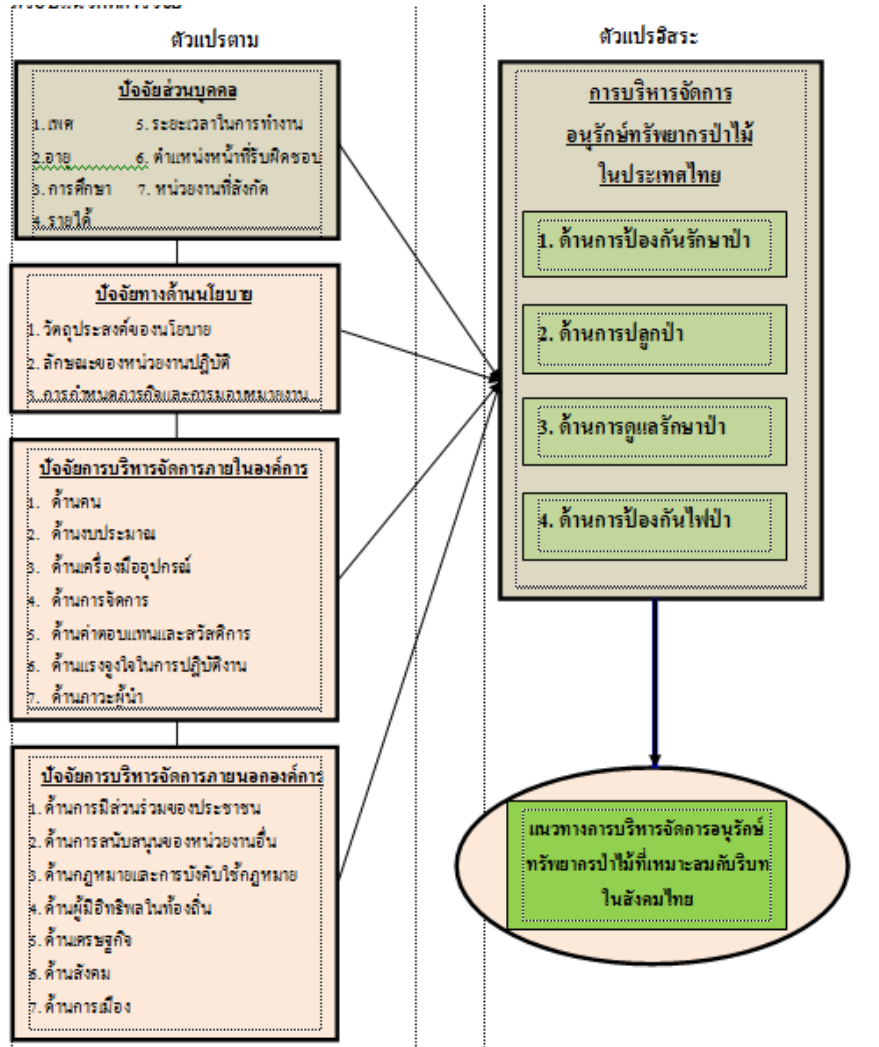
1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ พบว่า

มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย รวมทั้งจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ พันธกิจและยุทธศาสตร์ของกรมป่าไม้ ผู้วิจัยได้นำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิด

การวิจัย และนำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมในประเทศไทย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเป็นกรอบความคิดหลักในการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นแนวคิดบนหลักการจัดการทรัพยากรที่ทดแทนได้ ซึ่งต้องคำนึงถึงความยั่งยืน
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน เป็นแนวคิดบนหลักการคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ หากจัดการประโยชน์ที่ได้รับอย่างลงตัว

3. แนวความคิดด้านการปลูกป่าทดแทนตามแนวพระราชดำรินในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรป่าไม้ โดยไม่ต้องซับซ้อน ปล่อยให้ธรรมชาติจัดการตัวเอง เพียงแต่ต้องเข้าใจธรรมชาติและไม่รบกวนธรรมชาติจนเกินไป

4. แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ เป็นแนวคิดที่ภาครัฐจะต้องนำข้อมูลด้านการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไปกำหนดกรอบนโยบาย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

5. แนวความคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินโครงการตามนโยบายสาธารณะ เป็นแนวคิดที่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของการบริหารงานภาครัฐ โดยสั่งการผ่านหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

6. แนวความคิดที่เป็นปัจจัยการบริหารจัดการภายในองค์กร เป็นแนวคิดบนหลักการจัดการองค์กรให้เหมาะสม ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับบุคลากรภายในองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

7. แนวความคิดที่เป็นปัจจัยการบริหารจัดการภายนอกองค์กร เป็นแนวคิดบนหลักการการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะปัจจัยภายนอกองค์กรส่งผลให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานขององค์กรที่มีหน้าที่เกิดผลสำเร็จหรือเกิดความล้มเหลวได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสอบถาม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 - 3

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ 1 - 3 มาสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามจากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 5 นำผลการวิเคราะห์มาสรุปหาแนวทางการกำหนดแนวการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของกรมป่าไม้ จำนวน 1,912 คน และบุคลากรของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 4,095 คน รวมทั้งสิ้น 6,007 คน

ได้กลุ่มตัวอย่าง (เชิงปริมาณ) ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานจนถึงผู้บริหารระดับสูง โดยมีวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบการใช้สูตรยามานะ (Yamane, 1967, p. 86) ได้จำนวน 376 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูล ดังนี้

ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ให้ผู้ตอบเป็นผู้อ่านคำถาม และกรอกคำตอบด้วยตนเอง (self-

administered questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 376 คน กรอกคำตอบแล้วรับแบบสอบถามคืนหรือส่งกลับทางไปรษณีย์โดยมีการติดตามขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามอย่างใกล้ชิด เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง และความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับคืนมามาตรงรหัสตัวเลข (code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วน แล้วจึงนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ใช้สถิติ frequencies วิเคราะห์ข้อมูลพรรณนา (descriptive statistics) และหน่วยงานที่สังกัด โดยการแจกแจงความถี่ (frequencies) และค่าร้อยละ (percentage)
2. ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (max) และค่าต่ำสุด (min) ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ใน 4 ด้าน
3. ใช้สถิติ MCA (multiple classification analysis) เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตามหนึ่งตัว พิจารณาอิทธิพลจากค่า Eta beta และทำนายอิทธิพล จากค่า R Squared
4. ใช้สถิติ multiple regression analysis วิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ scale หรือ ratio scale

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ข้อ ดังนี้

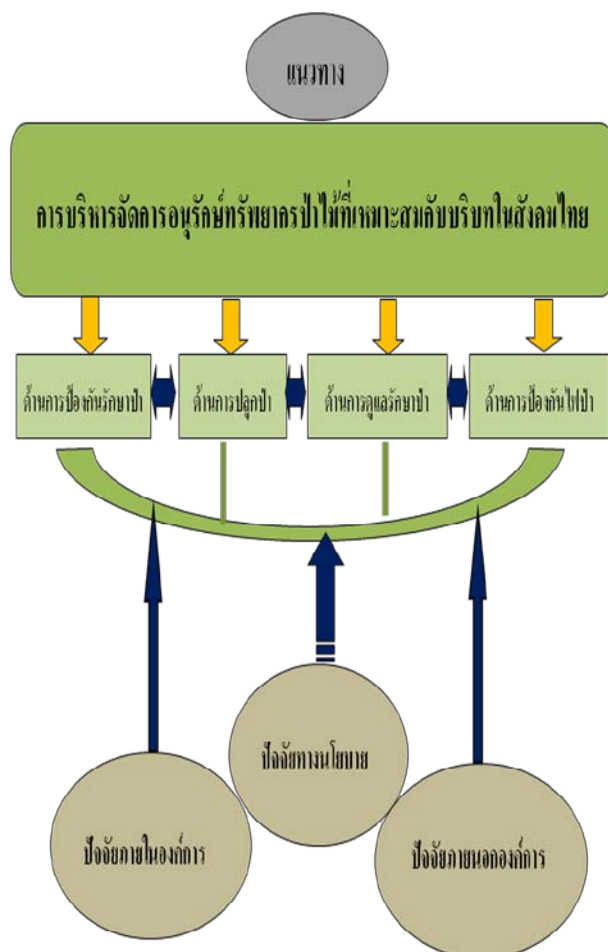
ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสภาพการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวม 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (2.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากมากไปน้อย พบว่า ด้านการป้องกันรักษาป่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.20) ด้านการป้องกันไฟป่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.09) ด้านการดูแลรักษาป่าอยู่ในระดับปานกลาง (3.07) และด้านการปลูกป่าอยู่ในระดับน้อย (2.35) ตามลำดับ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการทำงาน ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ หน่วยงานที่สังกัด ปัจจัยทางด้านนโยบาย ได้แก่ วัตถุประสงค์ของนโยบาย ลักษณะหน่วยงานปฏิบัติ การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานปัจจัยการบริหารจัดการภายในองค์กร ได้แก่ ด้านคน ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ด้านการจัดการ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการภายนอกองค์กร ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการสนับสนุนของหน่วยงานอื่น ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ด้านผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมือง

ผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยในภาพรวม 5 ปัจจัย โดยมีความสัมพันธ์สูงสุดเรียงจากมากไปน้อย คือ รายได้ (.217) อายุ (.205) หน่วยงานที่สังกัด (.198) การศึกษา (.174) และสุดท้ายคือตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ (.047) สำหรับกรอบปัจจัยการบริหารจัดการ (กรอบใหญ่ 3 กรอบ) ซึ่งประกอบด้วยนโยบาย

ปัจจัยการบริหารจัดการภายในองค์กร และปัจจัยการบริหารจัดการภายนอกองค์กร มีปัจจัยย่อยรวมจำนวน 17 ปัจจัย พบว่า มี 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน เรียงจากมากไปน้อยคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ (.564) ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (.380) ปัจจัยด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ (.172) ปัจจัยสภาพทางการเมือง (.115) และสุดท้ายคือปัจจัยลักษณะของหน่วยงานปฏิบัติ (.076) และจากการวิเคราะห์หาค่าแปรทั้ง 5 ตัว มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยที่ค่า .869 (R Square) สามารถทำนายได้ร้อยละ 86.9

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมในสังคมไทย พบว่า นอกจากปัจจัยส่วนบุคคลแล้วยังมีปัจจัยการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในกรอบ 3 กรอบใหญ่คือ (1) กรอบปัจจัยการบริหารจัดการภายในองค์กร ซึ่งมีปัจจัยย่อยที่ส่งผล ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และปัจจัยค่าตอบแทนและสวัสดิการตามลำดับ (2) กรอบปัจจัยการบริหารจัดการภายนอกองค์กร ซึ่งมีปัจจัยย่อยที่ส่งผล ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง และ (3) ปัจจัยทางด้านนโยบาย ซึ่งมีปัจจัยย่อยที่ส่งผล ได้แก่ ลักษณะหน่วยงานปฏิบัติ และปัจจัยดังกล่าว มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ใน 4 ด้านคือ ด้านการป้องกันรักษาป่า ด้านการปลูกป่า ด้านการดูแลรักษาป่า และด้านการป้องกันไฟ จึงนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยตามแผนภาพดังนี้

ภาพ 2 แนวทางการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอภิปรายผล

ตอนที่ 1. สภาพการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย

จากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยด้านการป้องกันรักษาป่าอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพราะยังมองเห็นว่า การป้องกันรักษาป่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องอาจได้รับความเดือดร้อนและต้องเป็นศัตรูกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่จะบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อใช้ที่ทำ

การเกษตรหรือเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในวันข้างหน้า ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ จักรพันธ์ วงษ์บุรณาวาทย์ (2531) ได้ทำการศึกษาถึง “บทบาทและหน้าที่ขององค์กรประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน” พบว่า การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้นั้น ประชาชนภายในพื้นที่จะต้องมีการศึกษาในเรื่องการจัดการด้านป่าไม้จากผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เกษตรตำบล รวมทั้งผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น รวมทั้งได้ชี้แนะถึงแนวทางการปรับปรุงโครงสร้าง ทางด้านองค์กรของการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยได้เสนอโครงสร้างใหม่ ซึ่งจะประกอบไปด้วยองค์กรของรัฐกับองค์กรของประชาชนที่จะทำงานร่วมกัน โดยองค์กรของรัฐจะประกอบไปด้วยอนุกรรมการ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ซึ่งเกิดจากการริเริ่มของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบล องค์กรนี้จะป็นช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน และประสานงานกับองค์กรระดับตำบลของรัฐและมีอำนาจหน้าที่ทั้งทางด้านการร่วมวางแผน และทางด้านการปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับงบประมาณที่ราชการได้รับมีไม่เพียงพอต่อการให้เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล แต่ขณะนี้ภาครัฐได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ตระหนัก เห็นถึงภัยอันตรายที่เกิดขึ้นหากพื้นที่ป่าลดลง และสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม เกิดเครือข่ายภาคประชาชนช่วยกันดูแลและป้องกันรักษาป่ามากขึ้น เกิดป่าชุมชนมากขึ้น เกิดการสร้างกฎระเบียบชุมชนมากขึ้น และมีแนวโน้มขยายตัว ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ สรรเสริญ ทองสมนึก (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษา บ้านทรายทองอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ซึ่งผลการศึกษาของสรรเสริญนั้น การจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านนั้นสามารถนำเอาประสบการณ์ การปรับตัวและวิธีการที่ยึด

หยุ่นในการดำเนินชีวิตมาเพื่อจัดการป่าชุมชนได้จากการสังเกตลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของหมู่บ้าน โดยศึกษาจากสภาพการไหลของน้ำในลำห้วยต่างๆ ที่ไหลลงสู่ลำน้ำห้วยไฟและไหลลงสู่หมู่บ้านตามลำดับเป็นเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ที่จะรักษาเป็นป่าของชุมชน พร้อมทั้งได้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาป่า กำหนดกฎเกณฑ์และกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ป่าชุมชนในบริเวณป่าห้วยไฟขึ้น ซึ่งเป็นที่มีศาลห้วยไฟซึ่งเป็นที่เคารพตั้งอยู่ โดยเริ่มจากเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ และใช้มาตรการทางสังคมในการขยายอาณาเขตป่าชุมชนจากแนวเดิมออกไปเรื่อยๆ ครั้งละ 60 เมตร ทำให้พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ด้านการปลูกป่าอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งบประมาณที่จัดสรรให้เจ้าหน้าที่ปลูกป่าอนุรักษ์มีน้อยเมื่อเทียบกับอัตราการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ ศิริศักดิ์ มีเมล์ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนาถ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ แต่สถานการณ์ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ อาจสรุปได้คือ

1. ผลประโยชน์ จิตสำนึกของมนุษย์

โดยทั่วไปย่อมต้องการผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ตนหรือคนที่ใกล้ชิด การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีเหตุผลคือ หวังผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการดำเนินการ เช่น การใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิง เพื่อการใช้หุงต้มในครอบครัว การมีอาหารใช้ในการบริโภค แม้ตนเองจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง แต่ก็อาจจะหวังให้แก่อื่นได้รับประโยชน์

2. ความเดือดร้อน มนุษย์ต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

สุขสบาย เมื่อเกิดความเดือดร้อนก็พยายามจัด

เครือข่ายจากหน่วยงานส่วนกลาง ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ วัชรพงศ์ บุหลันพฤกษ์ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การดำเนินการโครงการจัดตั้งป่าชุมชนของบ้านแม่หาร จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัย พบว่า ชาวบ้านแม่หารมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนในระดับปานกลาง สาเหตุการมีส่วนร่วมมาจากความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้เพื่อสงวนเป็นแหล่งซับน้ำ หวังผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับจากป่าชุมชน และมุ่งหวังให้ความเดือดร้อนอันเกิดจากปัญหาด้านป่าหมดสิ้นไป ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนมากที่สุด คือ เงินทุนของหมู่บ้านมีจำกัดและขาดการสนับสนุนเงินจากภาครัฐและเอกชน การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกในการดับไฟป่า อย่างไรก็ตามทุกวันนี้การสื่อสารที่รวดเร็วและทันสมัยเข้ามามีส่วนช่วยให้การแก้ปัญหาได้ดีขึ้น แต่เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการดับไฟป่าก็ยังนับว่ามีความสำคัญ เพราะถ้ามีไม่เพียงพอ หรือมีแล้วใช้การไม่ได้ จะทำให้การดับไฟป่าไม่เกิดประสิทธิผลได้

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย แสดงว่า ผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้เกิดประสิทธิผลได้มากขึ้น ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ ธาณินทร์ สุภาแสน (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน: ศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขข้อขัดแย้งของชุมชนในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่” ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชนในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่ประกอบด้วยกรณีโครงการแก่งเสือเต้น กรณีการลักลอบถล่มสุราเถื่อนในตำบลห้วยหม้าย และกรณีการอนุรักษ์ป่าห้วยป้อม พบว่า กรณีโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและ

ชุมชนอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า สังคม (ชุมชน) ด้านรัฐ คือ ชุมชนละเอียดต่อนโยบายการสร้างเขื่อนเสือเต้นของรัฐ ส่วนกรณีการลักลอบถล่มสุราเถื่อนที่ตำบลห้วยหม้าย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนก็เป็นเช่นเดียวกับกรณีแรก คือ สังคมด้านรัฐ แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า กรณีแรกเป็นการคัดค้านนโยบายของรัฐ แต่กรณีหลังเป็นการละเมิดนโยบายของรัฐ สำหรับกรณีการอนุรักษ์ป่าห้วยป้อมนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนเป็นลักษณะสังคมร่วมรัฐ กล่าวคือ ชุมชนได้มีส่วนนำรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม (ชุมชน) นั้นมิได้มีลักษณะเหมือนกันทุกกรณีไป บางกรณีรัฐกับชุมชนอาจร่วมมือกัน แต่บางกรณีชุมชนอาจต่อต้านรัฐ

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย แสดงว่า แรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่เกิด ขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจ และเกิดความเชื่อมั่นในความมั่นคงทางอาชีพเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ และเกิดความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องได้ดีขึ้น ดังที่ ยุดา รักไทย (2543) ได้กล่าวถึง องค์การจะเจริญเติบโตทันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และมีขนาดองค์การที่ใหญ่ขึ้น มีลำดับชั้นเจริญเติบโต ดังนี้

1. องค์การเจริญเติบโตด้วยพลังสร้างสรรค์ (creativity) ระยะแรกของการก่อตั้งองค์การขนาดขององค์การยังมีขนาดเล็ก บุคลากรจะมีความตื่นตัว มีความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์ แต่เมื่อองค์การเติบโตขึ้นขนาดขององค์การใหญ่ขึ้นจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จำนวนพนักงานที่เพิ่มมากขึ้นทำให้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการที่เคยใช้มาขาดประสิทธิผล มีการทำงานซ้ำซ้อนเกิดปัญหาต่าง ๆ มาก กลายเป็นวิกฤติภาวะผู้นำ (crisis of leadership)

2. องค์การเติบโตด้วยการชี้แนะ (direction) ในขั้นนี้ องค์การจะต้องมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์

เพื่อพาองค์กรผ่านพ้นอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในขั้นแรก ไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในขั้นที่สอง เพราะการบริหารแบบสั่งการจากระดับบนสู่ระดับล่าง (top - down) เริ่มสร้างความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารขัดแย้งกันเอง ปัญหาเหล่านี้จะก่อให้เกิดวิกฤติเอกเทศในการบริหารงาน (crisis of autonomy)

3. องค์กรเจริญเติบโตด้วยการมอบหมายหน้าที่ (delegation) วิธีแก้ปัญหาวิกฤติเอกเทศในการบริหารงาน เมื่อมีงานมากก็ต้องมีการมอบหมายงานให้ผู้ปฏิบัติงานหลายคนเท่านั้น ซึ่งในขณะเดียวกัน ก็ต้องมีการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจด้วยเช่นกัน แต่การเอื้ออำนาจจะไม่ให้ผลอย่างที่ต้องการก็ได้ เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ขอบเขตของอำนาจในการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานไม่ชัดเจน ผู้บริหารเต็มใจเอื้ออำนาจในระดับใด คนที่ได้รับการเอื้ออำนาจมีความมั่นใจของตนแค่ไหน ผู้บริหารยกเลิกอำนาจนั้นหรือไม่ ถ้าเขาเกิดกังวลเกี่ยวกับผลของการตัดสินใจนั้น สุดท้ายก็จะเกิดวิกฤติเกี่ยวกับการควบคุม (crisis of control)

4. องค์กรเจริญเติบโตด้วยความร่วมมือ (collaboration) การปลูกฝังค่านิยมในการช่วยเหลือและร่วมมือกันทั้งองค์กรนั้นจะเป็นวิธีการที่กำจัดความล่าช้าได้เป็นอย่างดี ซึ่งเราต้องอาศัยการสื่อสารข้อมูลกันอย่างต่อเนื่อง และการเน้นความสำคัญของทีมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเป็นทีมเฉพาะกิจหรือทีมถาวร ถึงแม้ว่าองค์กรจะมีการพัฒนาเต็มที่แล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาหลาย ๆ ประการที่ไม่อาจกำจัดให้หมดสิ้นไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ปัญหาด้านการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนาตลอดเวลา ปัญหา การสร้างเครือข่ายการทำงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปัญหาการพัฒนาบุคลากร และโอกาสสร้างความก้าวหน้าให้กับบุคลากรทุกคน จากเหตุจูงใจเพื่อความเจริญเติบโตขององค์กร จึงทำให้ องค์กรจะต้องมีการสำรวจสภาพขององค์กรอยู่เสมอ

เพื่อจะได้รู้ว่าการกำลังเผชิญกับปัญหาอะไร มีการตอบสนองปัญหาและความเปลี่ยนแปลงภายนอกอย่างไร และองค์กรมีการเจริญเติบโตอยู่ในขั้นใด หรือกำลังเกิดวิกฤติอะไรขึ้นในองค์กร ซึ่งจะต้องมีการเปิดรับรู้สัญญาณต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง พึงสังเกตว่า มีความเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้น และพร้อมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างมั่นคง ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การปฏิบัติการกิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้มีประสิทธิภาพ ควรมีเหตุจูงใจอย่างแก่ผู้ปฏิบัติงาน ภายในองค์กร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารองค์กร การพัฒนาความรู้และความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน การหมุนเวียนการปฏิบัติงาน การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงาน และเหตุจูงใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับองค์ประกอบ เพื่อความเจริญเติบโตขององค์กร ได้แก่ โอกาสได้เข้ารับการฝึกอบรมและสัมมนา ความตั้งใจทำงานหนักขึ้นเพื่อความเจริญก้าวหน้า ความเต็มใจให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนให้มีการตัดสินใจร่วมกันในการปฏิบัติงานอันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านค่าตอบแทน และสวัสดิการมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย แสดงว่า ค่าตอบแทนที่ได้รับในการใช้บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ส่งผลให้คนมีความตั้งใจทำงานและ เกิดความคุ้มค่าที่จะคงอยู่ในอาชีพ และสวัสดิการก็เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเชื่อมั่นว่า ยังมีหลักประกันให้กับครอบครัวของเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบที่จะอุทิศตนในการทำหน้าที่บริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งค่าตอบแทนที่สำคัญได้แก่ ค่าจ้างและเงินเดือน ค่าล่วงเวลา เงินค่าตอบแทนพิเศษ (โบนัส) และสวัสดิการสำหรับพนักงานองค์กร ซึ่งในการทำงานให้มีความเสมอภาคตามหลัก “จ่ายเท่ากัน สำหรับค่างานที่เท่ากัน” เพื่อนำไปสู่การกำหนด ระดับ ตำแหน่งงาน ให้เหมาะสมต่อการใช้เป็นฐานในการพิจารณา

จัดทำโครงสร้างคำตอบแทน พร้อมกับ จัดทำแผนการจ่าย
คำตอบแทนในรูปอื่นๆ รวมทั้งผลประโยชน์ และ
สวัสดิการต่างๆ สำหรับพนักงานดังนั้น จึงต้องมีการ
ปรับปรุงให้ทันสมัยต่อกาลเวลาและสถานการณ์ตาม
ความเป็นจริงอยู่เสมอการปรับปรุง แก้ไขที่จำเป็นนั้น

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสภาพทาง
การเมืองมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย แสดงว่า สภาพการเมือง
ปัจจุบันยังคงมีผลให้บุคลากรผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติ
หน้าที่ เนื่องจากความมั่นคงทางการเมืองที่มีการ
เปลี่ยนแปลงขึ้นลง ทำให้เจ้าหน้าที่จะไม่ทุ่มเทให้กับงาน
ที่ทำแต่จะทุ่มเทให้กับตัวบุคคลผู้มีอำนาจ เพื่อให้เกิด
ความก้าวหน้าเท่านั้น เพราะการเมืองจะส่งผลต่อนโยบาย
การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ดังที่มีผู้ศึกษาไว้คือ โพลิน
ภูจินาพันธุ์ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเมือง
เรื่องนโยบายป่าชุมชนในประเทศไทย : กรณีศึกษา ร่าง
พระราชบัญญัติป่าชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญ
ที่มีผลต่อกระบวนการกำหนดพระราชบัญญัติป่าชุมชน
มี 3 ประการคือ (1) รัฐมีลักษณะของความหวงอำนาจ
หมายถึงความไม่ไว้วางใจที่จะมอบอำนาจและ
ผลประโยชน์ที่มีเหนือทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ประชาชน
จึงใช้แนวทางการรวมศูนย์อำนาจการจัดการป่าไม้ไว้ที่รัฐ
ด้วยการออกกฎหมายและนโยบายมารองรับอำนาจรัฐใน
การจัดการทรัพยากร (2) การมีแนวคิดที่แตกต่างกัน
ระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องความหมายของป่าชุมชน
และความแตกต่างของแนวคิดเรื่องสิทธิในการจัดการป่า
ชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกันในการร่าง
พระราชบัญญัติป่าชุมชน โดยเป็นความขัดแย้งในเรื่อง
การได้รับสิทธิการจัดการป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่า
อนุรักษ์ และ (3) การขาดความต่อเนื่องในกระบวนการ
กำหนดนโยบาย อันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมือง
ที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย ทำให้การกำหนด
นโยบายและการประกาศใช้กฎหมายเกิดความชะงักงัน

และล่าช้าออกไป จากงานวิจัยนี้ ผู้ทำการศึกษาสนับสนุน
ให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าชุมชนมารองรับ
สิทธิชุมชนของประชาชนในการจัดการป่าไม้

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะของ
หน่วยงานปฏิบัติมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย แสดงว่า หน่วยงานที่
จัดตั้งขึ้น ต้องมีความชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนหน้าที่ สังกัด
อย่างเป็นระบบ มีคณะกรรมการบริหารในหลายระดับ
ดังที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้คือ จักรพันธุ์ วงษ์บุรณาวาทย์ (2531)
ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ขององค์กร
ประชาชนในเรื่อง

“ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน”
พบว่า การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่า
ไม้นั้นประชาชนภายในพื้นที่นั้นต้องมีการปรึกษาใน
เรื่องการจัดการด้านป่าไม้จากผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ
เช่น เกษตรตำบล รวมทั้งผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันและ
ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น รวมทั้งได้ชี้แนะถึงแนวทางการ
ปรับปรุงโครงสร้างทางด้านองค์กรของการจัดการและ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยได้เสนอ
โครงสร้างใหม่ ซึ่งจะประกอบไปด้วยองค์กรของรัฐกับ
องค์กรของประชาชนที่จะทำงานร่วมกัน โดยองค์กรของ
รัฐจะประกอบไปด้วยอนุกรรมการ 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ
ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ซึ่งเกิดจาก
การริเริ่มของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการจัดการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบล องค์กรนี้
จะเป็นช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน และ
ประสานงานกับองค์กรระดับตำบลของรัฐและมีอำนาจ
หน้าที่ทั้งทางด้านการร่วมวางแผน และทางด้านการ
ปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครอง
ท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดหน่วยที่มีลักษณะการปฏิบัติที่ชัดเจน
แล้ว ก็จะไม่เกิดการแย่งงานที่สำคัญมาทำ และถึงงานที่มี
ปัญหา ทำให้เกิดช่องว่าง และก็จะไม่สะสมปัญหาเล็ก
จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ในวันข้างหน้าได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

ผลจากการวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดและนำมาซึ่งการเสนอแนวทางหรือข้อเสนอแนะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ด้านการปลูกป่า ควรสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ในเขตอนุรักษ์และรอบแนวเขตอนุรักษ์ สร้างทัศนคติที่ดีกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนให้ตระหนักถึงปัญหา และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากกว่าภาครัฐ

2. ด้านการป้องกันรักษาป่าในการปฏิบัติงาน ควรต้องออกตรวจสอบป้องกันมีการเฝ้าระวังรักษาพื้นที่ตามแผนงานอย่างต่อเนื่อง มีการป้องกันรักษาป่าอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบมีการแบ่งงานป้องกันรักษาป่าที่ชัดเจนให้กับเจ้าหน้าที่ โดยให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการดูแล และการป้องกันรักษาป่าของแต่ละชุมชน และสร้างเครือข่ายกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานในท้องที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน

3. ด้านการดูแลป้องกันรักษาป่า ควรจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สร้างทัศนคติที่ดีอาศัยความร่วมมือจากเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐ กับประชาชน เพื่อช่วยจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ให้ผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ประเมินผลการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ โดยประเมินผลงานของชุมชนเองในท้องที่วางแผนตรวจสอบ ติดตาม พื้นที่ป่าอนุรักษ์ทุก 6 เดือน และควรคัดเลือกอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้น มาประเมินผลงานของตนเอง เช่นเดียวกับการให้ปลูกต้นไม้และให้ดูแล ตรวจสอบผลงานของตนเองและจัดให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ร่วมกับชุมชนรอบพื้นที่ป่า

อนุรักษ์ เพื่อเป็นกำลังร่วม และประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และส่วนท้องถิ่นร่วมตั้งชุดสายตรวจร่วมกัน

4. ด้านการป้องกันไฟฟ้า ควรร่วมกับชุมชนรอบพื้นที่ป่า จัดกิจกรรมทำแนวกันไฟ โดยชุมชนแบ่งพื้นที่รับผิดชอบแนวกันไฟ สนับสนุนงบประมาณ ให้รางวัลแก่ชุมชนที่สามารถป้องกันไฟฟ้าได้ผล ใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการออกตรวจลาดตระเวน และให้ความรู้ถึงโทษของไฟฟ้าและให้ประชาชนที่อยู่รอบแนวเขตร่วมมือป้องกันปัญหาไฟฟ้า ในฤดูแล้งต้องส่งเสริมให้ประชาชน มีส่วนร่วมเฝ้าระวังพื้นที่เกิดไฟฟ้าไหม้มากขึ้น และตรวจสอบ ติดตาม โดยอาศัยภาพถ่ายจากดาวเทียม กำหนดจุด hot spot เพื่อให้เกิดความถูกต้อง แม่นยำมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาหรือวิจัยทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ว่าประชาชนมีความคิดเห็นเป็นอย่างไรมากน้อยเพียงใด

2. ควรศึกษาหรือวิจัย กระบวนการนำนโยบายการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยไปปฏิบัติ ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับขั้นตอนกระบวนการในการนำนโยบาย ไปปฏิบัติ โดยศึกษาจากผู้บริหารระดับสูง และระดับกลาง

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2545). สถิติกรมป่าไม้ 2545. ค้นจาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Content.aspx?id=156>.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2551). รายงานประจำปี 2551 ของ สำนักงานปลัดกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ค้นจาก <http://lib.mnre.go.th/index.php/2012-03-06-08-13-44/16-2012-03-06-08-02-18-2012-03-06-08-02-18/31-2551>.
- จักรพันธุ์ วงษ์บุรณาวาทย์. (2531). เทคนิคการวิจัยทางรัฐศาสตร์. เชียงใหม่: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทวินทร์ มีทรัพย์. (2554). ระดมจนท.ลุยวังน้ำเขียวปิดประกาศให้รื้อรีสอร์ท. มติชน. (26 กรกฎาคม 2554). 1, 13.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2553). การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS กรุงเทพมหานคร:
บิสซิเนสอาร์แอนด์ซี.
- ธานินทร์ สุภาแสน. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน: ศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขข้อขัดแย้ง
ของชุมชนในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการ
ปกครอง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประวิทย์ เรืองจรัส. (2544). การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำงาว อำเภองาว จังหวัด
ลำปาง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพลิน ภูจินาพันธุ์. (2543). ปัญหาการเมืองเรื่องนโยบายป่าชุมชนในประเทศไทย : ศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัติป่า
ชุมชน พ.ศ.2543 . วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มติชน. (2555). รองอธิบดีกรมป่าไม้ ยึดคืนพื้นที่ที่บุกรุกป่าสงวนฯบนเขาภูพาน 950 ไร่. ค้นจาก
http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1353155166
- ยุดา รักไทย. (2543). คนฉลาดเขียน--Effective writing (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- รัชณี โพธิ์แท่น. (2553). การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย. ในรวมบทความและข้อเขียนของนักศึกษา
โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ค้นจาก
http://tpir53.blogspot.com/2010/12/blog-post_04.html
- รัฐวิทย์ พะมูลิดา. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกร ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรพงศ์ บุญพันฤกษ์. (2543). การดำเนินการโครงการจัดตั้งป่าชุมชนของบ้านแม่หารจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วัลลภ ลำพาย. (2547). เทคนิควิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริศักดิ์ มีเมธ. (2537). บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษากรณีการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนาถ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สรเสรีญ ทองสมนึก. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัด
ลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.

